

2019

KOULUN KRIISIOPAS

Ari Sarpola

Oulaisten kaupunki

3.1.2019

1 Sisällysluettelo

1.1	Tärkeät puhelinnumerot.....	4
1.2	Yhteistyötahojen puhelinnumeroita	5
1.3	Koulun valmiusryhmä	6
2	HÄTÄENSIAPUOHJEET.....	7
2.1	Toiminta ensiaputilanteessa.....	7
2.2	Hätäpuhelun 112 soittaminen.....	8
2.2.1	Hätäensiapu	8
3	TOIMINTA TAPATURMAN TAI SAIRAUSKOHTAUKSEN SATTUESSA	9
4	TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA.....	10
4.1	Kuolemantapaukset.....	10
4.1.1	Oppilaan kuolema	10
4.1.2	Opettajan tai koulun henkilökuntaan kuuluvan kuolema	10
4.1.3	Oppilaan lähiomaisen kuolema	10
4.2	Itsemurhan uhka tai itsemurha	11
4.2.1	Itsemurhan uhka	11
4.2.2	Itsemurha	11
4.3	Onnettomuudet ja uhkatilanteet	12
4.3.1	Onnettomuus tai tapaturma koulussa	12
4.3.2	Onnettomuus koulun ulkopuolella	13
4.3.3	Vakava uhkatilanne	13
4.4	Väkivalta tai sen uhka.....	13
4.4.1	Väkivaltatilanne koulussa	13
4.4.2	Vaarallinen tai epäilyttävä henkilö koulurakennuksessa	14
4.4.3	Pommiuhka	14
4.4.4	Aseita koulussa.....	15
4.4.5	Henkinen väkivalta	15
4.4.6	Koulun ulkopuolella tapahtunut väkivalta.....	15
4.4.7	Oppilaan opettajaan kohdistama väkivalta	15
4.4.8	Työpaikkahäirintä ja epäasiallinen kohtelu	15
5	PÄIHTEET	16
5.1.1	Oppilas päihtyneenä koulussa (alkoholi, pillerit, huumeet).....	16
6	MUITA ERITYISTILANTEITA	17
6.1	Vakava sairaus tai vamma	17
6.2	Psykykinen ja psykosomaattinen oireilu.....	17
6.2.1	Psykosomaattinen oireilu.....	17

6.3	Peli- ja nettiriippuvuus.....	17
6.4	Seksuaalinen hyväksikäyttö.....	17
6.5	Itsetuhoinen käyttäytyminen	18
6.6	Epätavalliset kiinnostuksen kohteet.....	18
6.7	Koulukiusaaminen	19
6.8	Muutokset oppilaan perhetilanteessa.....	19
6.9	Työntekijä avun tarpeessa.....	19
6.10	Omaisuusrikos	19
7	KRIISIEN EHKÄISY JA SELVIYTYMISEN TUKEMINEN.....	20
7.1	Masennus	20
7.2	Psykoottinen käyttäytyminen.....	21
7.3	Päihteiden väärinkäyttö.....	21
7.4	Itsemurhavaara.....	23
7.5	Koulukiusaaminen ja –väkivalta	23
7.6	Perheessä tapahtuva väkivalta	23
7.7	Työntekijä tarvitsee apua	25
7.8	Koulun elämäntaitoja rakentava työ.....	25
8	TIEDOTTAMINEN KRIISITILANTEISSA	26
9	TAUSTATIETOA KRIISEISTÄ JA HENKISESTÄ TUESTA	26
9.1	Opettajan merkitys kriisitilanteissa	28
9.2	Jälkihoidon järjestäminen.....	28
10	TOIMENPITEET KRIISIVALMIUSTYÖN YLLÄPITÄMISEKSI	28
11	ARJEN HUOLENPITO JA VARHAINEN PUUTTUMINEN.....	29
11.1	Lapset puheeksi –työmenetelmä	29

1.1 Tärkeät puhelinnumerot

Yleinen hätänumero, ambulanssi	112
Poliisi	112
Myrkytyskeskus	09 – 471 977
Terveyskeskus päivystys	08 – 4793 401
Oulaskankaan yhteispäivystys	08 – 4297 840
Johtava sosiaalityöntekijä, lastensuojelu	044 – 4793 281
Sivistys- ja kulttuurijohtaja	044 – 4793 240
Juho Oksan koulun rehtori	044 – 4793 301
Yläkoulun rehtori	044 – 4793 321
Lukion rehtori	044 – 4793 311
Petäjäskosken koulun johtaja	044 – 4793 694
Jauhinkankaan koulun johtaja	044 – 4793 678
Matkanivan koulun vastuuopettaja	044 – 4793 690
Lehtopään koulun johtaja	044 – 4793 684
Piipsjärven koulun vastuuopettaja	044 – 4793 687
Alakoulun terveydenhoitaja	044 – 4793 447
Yläkoulun ja lukion terveydenhoitaja	044 – 4793 446
Alakoulujen koulukuraattori	044 – 4793 395
Yläkoulun ja lukion koulukuraattori	044 – 4793 396
Koulupsykologi	044 – 4793 397
Kaupungin kriisiryhmä	044 – 4793 471
Mielenterveysyksikkö Tuuma	044 – 4793 470
Perheneuvola	044 – 4793 216
A-klinikka	

1.2 Yhteistyötahojen puhelinnumeroita

Oulaisten taksipalvelut	0600 300 60
Lasten psykiatrian päivystys, OYS	08 – 3155 228
Lastensuojelu, Oulainen, iltaisin	112
Lasten ja nuorten puhelin	116 111
Mannerheimin Lastensuojeluliitto	075 32 451
Nuorisopsykiatrian polikl., Oys	08 – 315 6806
Nuorten kriisipiste, tukea ja ohjausta 12-20v. Kriisinuorille	09 – 328 413 10
Psykologien valtakunnallinen valmiusryhmä (SPR)	09 – 324 100
Kirkon palveleva puhelin	010 190 071
Oulaisten seurakunta	044 - 5797 404
Raiskauskriisipuhelin	0800 97 899
Rikosuhripäivystys	044 – 7868 894
Auttava puhelin	020 316 116
Seurakuntien palveleva puhelin	010 190 071
SPR:n kriisipuhelin	020 366 266
Suomen mielenterveysseuran valtak. Kriisipuhelin	020 3445 566
Traumaterapiakeskus, Oulu	045 – 1208 744 ja 045 – 1130 589
<u>Koulujen henkilöstön työterveyspalvelut</u>	
Työterveyshoitaja Terveystalo	030 6000
Psykologi Terveystalo	030 6000
<u>Koulujen henkilöstön työsuojelupalvelut</u>	
Työsuojaletuvaltuutettu	
- Markku Leppäjärvi, OAY	044 – 4793 340
- Silja Ukonmurto-Pynnönen, JHL	044 – 4793 666
Työsuojaletupäällikkö	
- Hannu Yppäri	044 – 4793254
Terveystarkastaja, Oulainen	044 – 7591 796

1.3 Koulun valmiusryhmä

- Koulun johtaja tai vastaava opettaja
- Koulun kouluterveydenhoitaja
- Koulupsykologi ja kuraattori sekä opettajia
- On luontevaa, että mukana on oppilashuoltoryhmän jäseniä.
- Pienessä koulussa valmiusryhmään voi kuulua koulun koko henkilökunta.
- Ryhmän jäsenten tulee olla tähän työhön halukkaita ja sopivia.
- Ryhmä voi kutsua asiantuntija-apua tilanteen mukaan, esim. papin, sosiaalityöntekijän, poliisin tai Oulaisten kaupungin kriisiryhmän jäseniä.
- Ryhmä jakaa tehtävät keskenään.
- Tiedottaminen koulun ulkopuolelle on rehtorin tai koulunjohtajan tehtävä.

Koulunjohtaja	Jussi Salmela
Varahenkilö	Sanna Hamari

Valmiusryhmän kokoonpano:

- Sanna Hamari, luokanopettaja
- Seija-Anneli Liukko, luokanopettaja
- Kati Punkeri, luokanopettaja
- Jussi Salmela, luokanopettaja, koulunjohtaja
- Katja Karjalainen, koulunkäynnin ohjaaja
- Marjo Kangaskorte, terveydenhoitaja
- Laura Rissanen, kuraattori

Ensiaputaitoiset (EA1 voimassa 3v.) henkilöt & kurssin suorittamisvuosi

- Katja Karjalainen, koulunkäynnin ohjaaja, EA1:n suorittamisvuosi 2016

2 HÄTÄENSIAPUOHJEET

Tapaturmat, onnettomuudet tai äkilliset sairastumiset koulussa, työpaikalla ja vapaa-ajalla kuuluvat arkipäivään. Näissä tilanteissa ystävän, työ- ja koulutoverin tai perheenjäsenen antama ensiapu voi pelastaa loukkaantuneen tai sairastuneen hengen. Sen vuoksi on tärkeää, että mahdollisimman moni osaa antaa ensiapua ja on saanut auttamiseen tarvittavaa rohkeutta. Kertaa ensiaputaitojasi säännöllisin väliajoin ensiapukurssilla.

2.1 Toiminta ensiaputilanteessa

Ensiapu aloitetaan heti tapahtumapaikalla ja tavallisesti ilman ensiapuvälineitä. Auttamisketjussa jokainen auttaja on tärkeä ja kaikki apu on arvokasta. Ensimmäinen paikalle saapunut tekee tilannearvion tapahtuneesta. Kun auttajia on useita, kokenein johtaa toimintaa. Johtovastuun ottanut henkilön pitää nopeasti muodostaa yleiskuva tilanteesta, sen vakavuudesta sekä selvittää lisäävun ja ensiavun tarve. Tärkeää muistaa huolehtia myös omasta, autettavien ja muiden paikallaolijoiden turvallisuudesta.

- Selvitä, mitä on tapahtunut. Onko kyse onnettomuudesta vai sairauskohtauksesta?
- Hälytä tarvittaessa apua hätänumerosta 112.
- Estä mahdolliset lisäonnettomuudet, pelasta ensin hengenvaarassa olevat ja siirrä loukkaantuneet turvaan.
- Anna tarvittava ensiapu.
- Suojaa, rauhoita ja seuraa autettavan tilaa, kunnes saat lisääpua.

Ensiavun antajan on pyrittävä olemaan selvillä autettavan tilasta ja hänessä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista sekä varautumaan antamaan oireiden ja vammojen mukaista ensiapua. Seuraa autettavan tilassa tapahtuvia muutoksia sekä raportoi niistä eteenpäin ammattiauttajille.

Auttajan on tärkeää luoda luottamuksellinen suhde autettavaan. Ole rauhallinen, kerro kuka olet ja kerro mitä olet tekemässä. Kerro myös, että apua on tulossa.

2.2 Hätäpuhelun 112 soittaminen

- Soita hätäpuhelu itse, jos voit.
- Kerro, mitä on tapahtunut.
- Kerro tarkka osoite ja kunta.
- Vastaa sinulle esitettyihin kysymyksiin.
- Toimi annettujen ohjeiden mukaisesti.
- Lopeta puhelu vasta saatuasi luvan.
- Opasta auttajat paikalle.
- Soita uudestaan, mikäli tilanne muuttuu.

2.2.1 Hätäensiapu

Hätäensiapu on henkeä pelastavaa ensiapua, jolla tarkoitetaan välitöntä apua, jolla

- pelastetaan ihmisen henki,
- estetään sairastuneen tai loukkaantuneen tilan paheneminen,
- huolehditaan ammattiavun saamisesta paikalle.

Hätätilanteessa on kysymys minuuteista. Loukkaantunut tai äkillisesti sairastunut tarvitsee aina apua. Tilanne on esimerkiksi vakava silloin, kun ihminen vuotaa runsaasti verta, ei vastaa puhutteluun, ei hengitä tai hänellä ei ole verenkierron merkkejä. Verenkierron merkkejä ovat liikehtiminen, ääntely, nieleminen ja silmien avaaminen

3 TOIMINTA TAPATURMAN TAI SAIRAUSKOHTAUKSEN SATTUESSA

Tee nopeasti tilannearvio.

- Selvitä mitä on tapahtunut.
- Onko potilas hereillä?
- Hengittääkö? Toimiiko sydän?
- Käynnistä potilaan ensiapu.
- Pienet vammat voit hoitaa itse paikan päällä.
- Käytä ensiapukaapin välineistöä ja tarvikkeita.
- Pyydä apua ensiaputaitoisilta.

Suuremmissa vammoissa tai vakavissa sairastapauksissa tee hätäilmoitus yleiseen hätänumeroon 112.

Hätäilmoitusta tehdessä kerro

- mitä on tapahtunut
- osoite
- milloin
- miten opastus tapahtuu
- kuka olet.

Älä sulje puhelinta, ennen kuin saat siihen luvan. Järjestä selkeä opastus paikalle. Älä jätä potilasta yksin.

Aloita henkeä pelastavat ensiaputoimenpiteet:

- Tarkista, hengittääkö potilas. Ellei hengitä, aseta potilaan pää leukaa hieman ylöspäin nostaen.
- Aloita puhalluselvytys kahdella puhalluksella. Sulje sieraimet peukalolla ja etusormella. Paina huulesi potilaan suulle ja puhalla kaksi rauhallista puhallusta. Seuraa rintakehän liikkumista.
- Tarkista, onko potilaalla merkkejä verenkierrosta. Ellei ole, aloita paineluelvytys. Hae oikea paikka mittaamalla kaksi sormen leveyttä rintalastan alaosasta ylöspäin. Aseta toisen kämmenen tyvi rintalastalle ja toinen käsi käden selän päälle.
- Paina 30 kertaa käsivarret suorina rintalastaa mäntämäisellä liikkeellä painelutaajuudella 100 kertaa minuutissa. Anna rintakehän painua 4-5 cm. Jatka puhallus-paineluelvytystä, 2 puhallusta ja 30 painelua, kunnes potilas virkoaa tai et enää jaksaa tai saat ammattiapua.

4 TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA

Lähde: Rautava Marie: Koulun kriisisuunnitelman laatiminen

4.1 Kuolemantapaukset

4.1.1 Oppilaan kuolema

- Oppilaan kuolemasta perheelle ilmoittaa sairaala, pappi tai poliisi.
- Koulussa tiedon saanut henkilö informoi johtajaa, joka toimii tilanteen mukaan, esimerkiksi kutsuu koolle koulun valmiusryhmän.
- Tieto kuolemantapauksesta annetaan koko henkilökunnalle.
- Valmiusryhmä neuvottelee, kuka koulusta toimii yhteyshenkilönä perheeseen.
- Oppilaille tiedottaminen tapahtuu valmiusryhmän ohjeiden mukaan.
- Kuolemasta on lupa kertoa oppilaille, kuolintavasta ei.
- Perheen toiveita tiedottamisen suhteen kunnioitetaan.
- Vietetään hiljainen hetki. Keskustellaan luokissa ja huolehditaan muistaminen yhdessä sovittujen ohjeiden mukaan.
- Jälkipuinti oppilaille, Mahdollisuus jälkipuintiin henkilökunnalle
- Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, koulussa järjestetään jälkikäteen muistotilaisuus.
- Oppilaiden seuranta (koulun valmiusryhmä, oppilashuoltoryhmä)

4.1.2 Opettajan tai koulun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

- Koulunjohtaja tiedottaa henkilökunnalle.
- Valmiusryhmä keskustelee jatkotoimenpiteistä.
- Tiedotus oppilaille valmiusryhmän ohjeiden mukaan
- Keskustelut luokissa
- Lippu, hiljainen hetki
- Perheen muistaminen
- Jälkipuinti henkilökunnalle (kaupungin kriisiryhmä)
- Jälkipuinti oppilaille
- Hautajaiset
- Oppilaiden seuranta (valmiusryhmä, oppilashuoltoryhmä)

4.1.3 Oppilaan lähiomaisen kuolema

- Tieto koulunjohtajalle

- Kysytään kotoa lupa, kenelle koulussa asiasta saa kertoa.
- Tieto oppilasta opettaville opettajille
- Opettaja keskustelee muiden oppilaiden kanssa, kuinka kohdata surutyötä tekevä oppilastoveri.
- Jos tukioppilaita on valmennettu tällaiseen, he voivat olla surevalle tukena.
- Muistaminen koulun toimintamallin mukaan
- Oppilaan seuranta
- Oppilaalle järjestetään tarvittaessa muuta tukea yhteistyössä kodin tai huoltajan kanssa

4.2 Itsemurhan uhka tai itsemurha

Itsemurhan käsittely kouluyhteisössä on erityisen tärkeää, koska itsemurha saattaa toimia ongelmanratkaisumallina muille. Koulun johtaja sopii kuolleen nuoren vanhempien kanssa koulun toimenpiteistä ja hautajaisiin osallistumisesta vanhempien toivomuksia kunnioittaen. Tieto itsemurhasta annetaan ensin koulun työntekijöille, jotka sopivat yhdessä kriisiryhmän kanssa, mitä ja miten oppilaille kerrotaan asiasta. Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia. Opettaja ja joku kriisiryhmän jäsenistä käsittelevät asiaa kuolleen nuoren luokan tai ryhmän kanssa. Muiden luokkien tai ryhmien opettajat (tai joku kriisiryhmän jäsenistä) käsittelevät asiaa omien oppilaidensa tai opiskelijoidensa kanssa.

4.2.1 Itsemurhan uhka

- Jos oppilas uhkailee tekevänsä itsemurhan tai yrittää sitä, älä jätä lasta yksin.
- Puhu oppilaan kanssa avoimesti ja rehellisesti ja hanki tarvittaessa apua.
- Kuuntele. Älä tuomitse. Älä vähättele.
- Pohdi ongelmaa yhdessä. Se ei ole hetkessä ratkaistavissa.
- Ota yhteys kotiin tai huoltajaan, kun olet keskustellut oppilaan kanssa.
- Sovi huoltajan kanssa oppilaan ohjaamisesta avun piiriin, kouluterveydenhoidon tai terveyskeskuksen päivystyksen kautta.
- Sovi, kenelle saa kertoa ja mitä.

4.2.2 Itsemurha

- Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana, huolehditään siitä, etteivät oppilaat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti. Kutsutaan ambulanssi, poliisi ja koulun kriisiryhmä. Suruviestin kotiin vie poliisi tai lääkäri. Tämän jälkeen koulun johtaja on yhteydessä kotiin.
- Itsemurha koskettaa aina koko kouluyhteisöä.
- Tieto välitetään koulunjohtajalle, joka kutsuu valmiusryhmän koolle.
- Tieto välitetään henkilökunnalle yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaan.

- Tieto kerrotaan oppilaille yhdessä sovittujen ohjeiden mukaan.
- Perheeltä pyydetään lupa kertoa tosiasiat, jotta perättömät huhut estettäisiin.
- Hiljainen hetki
- Rituaalit soveltuvin osin, kuten oppilaan kuolemantapauksen yhteydessä
- Erityinen tuki ja seuranta mahdollisille silminnäkijöille ja lähimmille ystäville
- Tukea opettajalle tai luokanvalvojalle
- Valmiusryhmä sopii, miten asiasta tiedotetaan oppilaiden koteihin.
- Jälkipuinti henkilökunnalle (kaupungin kriisir ryhmä)
- Keskustelut luokissa/jälkipuinti oppilaille valmiusryhmän päättämällä tavalla, jos siihen on kodin/huoltajan lupa
- Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään jälkepäin muistotilaisuus.
- Oppilaiden seuranta (koulun valmiusryhmä, oppilashuoltoryhmä)
- Ratkaiseva tekijä nuoruusiässä saattaa olla
 - Riidat tai ero seurustelukumppanista
 - Vakavat riidat kotona
 - Jokin iso menetys tai epäonnistuminen
 - Voimakas häpeän kokemus
 - Läheisen kuolema
 - Päihteiden vaikutus.

4.3 Onnettomuudet ja uhkatilanteet

Lähde: https://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/tukimateriaali/turvallisuuskansio-malli

4.3.1 Onnettomuus tai tapaturma koulussa

- Välittömät toimenpiteet
- Käyttäydy rauhallisesti!
- Aloita ensiapu.
- Älä jätä yksin.
- Lähetä joku paikalla olijoista tilaamaan ambulanssi/ muita aikuisia avuksi.
- Oppilaat pois onnettomuuspaikalta
- Kun loukkaantunut on viety hoitoon, toimita tieto koulun johtajalle.
- Ilmoita huoltajille mahdollisimman pian.
- Koulunjohtaja kutsuu valmiusryhmän kokoon. (tilanteen mukaan)
- Tiedottaminen henkilökunnalle
- Käsittely luokissa johtajan/valmiusryhmän ohjeiden mukaan
- Tiedottaminen koteihin
- Tapahtumat kirjataan muistiin.

4.3.2 Onnettomuus koulun ulkopuolella

- Tiedon tultua koululle koulunjohtaja selvittää tosiasiat.
- Valmiusryhmä kutsutaan koolle. Päätetään tiedottamisesta ja muista toimenpiteistä.
- Tarvittaessa keskustellaan luokissa pelkotilojen ja ahdistuksen purkamiseksi.

4.3.3 Vakava uhkatilanne

- Esimerkiksi ihmishenkiä uhkaava onnettomuus (esim. palo- tai räjähdysvaara) on lähellä tai mielenhäiriöön joutunut uhkaa ympäristöään.
- Voi aiheuttaa psyykkisiä vaikeuksia kuten masennusta ja unettomuutta, jotka vaativat jälkihoitoa.
- Valmiusryhmä on mukana jälkihoidon suunnittelussa.
- Onnettomuusuhasta on tiedotettava koulunjohtajalle ja työsuojelupäällikölle.
- Tilannetta on käsiteltävä myös tekniseltä kannalta, jotta varotoimia voidaan kehittää.

4.4 Väkivalta tai sen uhka

Koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta ilmoitetaan heti koulunjohtajalle, joka tarvittaessa soittaa poliisin ja mahdollisesti myös ambulanssin paikalle (häätätilanteessa jokainen on velvollinen kutsumaan ambulanssin paikalle). Tarvittaessa hankitaan lääkärintodistus ja tehdään rikosilmoitus poliisille tai lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimistoon. Vanhemmille ilmoitetaan tapahtuneesta. Jos väkivallan kohteena on alle 15-vuotias, on lieväkin pahoinpitely virallisen syyttäjän alainen rikos. Jos kyseessä on oppilaiden tai opiskelijoiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan koulussa myöhemmin asianosaisten kesken. Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä koulussa muidenkin oppilaiden kanssa.

4.4.1 Väkivaltatilanne koulussa

- Selvitä nopeasti tilanne itsellesi ja toimi päättäväisesti.
- Pyri saamaan aggressiivisuus puhumalla hallintaan mahdollisimman pian.
- Lähetä tarvittaessa hakemaan lisäapua: toinen aikuinen, ensiaputaitoinen henkilö, vakavissa tilanteissa poliisi.
- Kiistan osapuolet ohjataan eri tiloihin rauhoittumaan aikuisen kanssa.
- Tieto välitetään asianosaisten huoltajille ja tarvittaessa lastensuojeluviranomaisille.
- Tilanteen vaatiessa neuvotellaan oppilaan lähettämisestä kotiin.
- Oppilas voidaan erottaa koulusta määrääjäksi. Asian hoitamista jatkaa työpari, esimerkiksi opetusryhmästä vastaavan opettajan lisänä voi olla kuraattori tai terveydenhoitaja.
- Osapuolten näkemykset kirjataan heti.

- Koulun sisällä opetusryhmästä vastaava tiedottaa asiasta riittävästi huhujen katkaisemiseksi.
- Vanhemmat ratkaisevat lapsen huoltajina, tekevätkö rikosilmoituksen. (Velvoittaa poliisin tutkimaan asian.)
- Vanhemmille on tiedotettava, kun koulu ilmoittaa tapauksesta poliisille ennakkotietona. (Ei välttämättä johda tutkintaan.)
- Sovittelu
 - Mieluiten koulun sisällä, tarvittaessa poliisi mukaan
 - Kaikki osapuolet huoltajineen paikalle
 - Sovitteluesitys mietittäväksi muutamaksi päiväksi
 - Päätös sitten kun kaikki ovat pohtineet ja yhtä mieltä sopimuksesta
- Jälkiseuranta
 - Jälkihoito harkinnan mukaan
 - Osapuolten käyttäytymistä seurataan
 - Kuinka sujuu – tieto koteihin

4.4.2 Vaarallinen tai epäilyttävä henkilö koulurakennuksessa

- Tiedotus keskusradiolla/puhelimitse sovitulla koodilla (esim. häly 1)
- Ilmoitus 112
- Opetustilojen ovet lukitaan. Oven kiinni pysymisen varmentaminen.
- Verhot kiinni ja valot pois
- Suojautuminen oven puoleiselle seinustalle
- Opettajalla kännykkä auki
- Odotetaan ohjeita.
- Tilasta poistutaan vasta luvan tultua.

4.4.3 Pommiuhka

Pommiuhasta **ilmoitetaan välittömästi poliisille (112)**. Oppilaat ja työntekijät ohjataan ulos koulurakennuksesta. Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Pommiuhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti, vaikka ne joskus osoittautuvatkin aiheettomaksi.

- Tiedotus keskusradiolla tai kiertämällä rakennus
- Poistutaan opettajan johdolla turvallisuussuunnitelmassa olevaan kokoontumispaikkaan, josta ei saa lähteä ilman lupaa.
- Henkilökohtaiset tavarat otetaan mukaan, jos on aikaa.
- Jos epäillyn pommin paikka on tiedossa, poistutaan siitä pois päin jos mahdollista.
- Mihinkään epäilyttävään esineeseen ei saa koskea.
- Varmistaudutaan, ettei rakennuksessa ole enää ihmisiä.

- Irtaimistoa ei viedä turvaan, ihmishenki on tärkeämpi.

4.4.4 Aseita koulussa

- Pyydä luovuttamaan ase tai siihen verrattava esine ja ilmoita huoltajalle ja tarvittaessa viranomaisille.
- Opettajalla ja rehtorilla on oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat.
- Ase tai siihen verrattava esine säilytetään kansliassa ja luovutetaan vain poliisille tai huoltajalle.
- Rangaistus koulun sääntöjen mukaan

4.4.5 Henkinen väkivalta

- Puututtava heti, kun havaitaan.
- Käsitellään oppilashuoltoryhmässä ja ohjataan kuraattorille, psykologille tai terveydenhoitajalle.
- Jos poliisi puuttuu asiaan, on viimeisin keino lähestymiskielto.

4.4.6 Koulun ulkopuolella tapahtunut väkivalta

- Keskustele oppilaan kanssa rauhallisesti ja kuuntele.
- Jos fyysisiä vammoja havaitaan, ohjaa terveyskeskukseen tai lääkärille.
- Sovi keskusteltuasi oppilaan kanssa yhteydenotosta kotiin tai tilanteen sitä vaatiessa ota yhteys lastensuojeluviranomaisiin.
- Järjestä apua mahdollisimman pian.
- Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneelle järjestä välitön fyysinen ja psyykkinen apu. Toimita terveyskeskuksen päivystykseen.

4.4.7 Oppilaan opettajaan kohdistama väkivalta

- Väkivaltaista oppilasta tulee auttaa. Ota yhteys huoltajiin ja valmiusryhmään.
- Kirjataan tapahtuman kulku seikkaperäisesti.
- Opettaja ohjataan työterveyshuoltoon.
- Opettaja tai koulunjohtaja ottaa tarvittaessa yhteyttä työsuojeluvaltuutettuun.
- Opettaja, koulunjohtaja ja työsuojeluvaltuutettu arvioivat yhdessä jatkotoimia.

4.4.8 Työpaikkahäirintä ja epäasiallinen kohtelu

Työpaikkahäirinnällä ja epäasiallisella kohtelulla tarkoitetaan jatkuvaa huonoa kohtelua, jossa työntekijä yritetään alistaa.

- Toimenpiteet:

- Kerro kiusaajallesi, että et pidä tämän käytöksestä ja pyydä häntä lopettamaan se.
- Kerro kiusaamisesta esimiehellesi, tai jos esimies on kiusaaja, tämän esimiehelle. Hänellä on velvollisuus puuttua kiusaamiseen.
- Pidä kirjaa tapahtumista ja kerää näyttöä.
- Jos kiusaamista ei pystytä käsittelemään työyksikössäsi, hae apua esimerkiksi työterveyshuollosta, työsuojeluvaltuutetulta, luottamusmieheltä jne.
- Kun asiasta pidetään kokouksia, sovitut asiat on hyvä kirjata muistiin.

5 PÄIHTEET

Kun koulussa epäillään oppilasta päihteiden käytöstä, reagoiminen on tärkeää. Koulun sovittu yhteyshenkilö, esimerkiksi kuraattori tai terveydenhoitaja, ottaa asian puheeksi oppilaan kanssa.

- Oppilaalle annetaan ensin mahdollisuus kertoa vanhemmilleen.
- Koulun yhteyshenkilö sopii tapaamisen oppilaan ja vanhempien kanssa.
- A-klinikan työntekijä pyydetään mukaan tarvittaessa.
- Mikäli ilmenee lastensuojelutarvetta, pyydetään yhteistyöhön mukaan lastensuojeluviranomainen.

5.1.1 Oppilas päihtyneenä koulussa (alkoholi, pillerit, huumeet)

- Kutsu toinen koulun työntekijä avuksesi.
- Takavarikoi päihteet, jos mahdollista.
- Saata oppilas terveydenhoitajan luo.
- Älä jätä oppilasta hetkeksikään yksin.
- Tiedota asiasta koulunjohtajalle tai varajohtajalle.
- Ota yhteys vanhempiin. Sopikaa lapsen hakemisesta koulusta.
- Tarvittaessa pyydä apua poliisilta (112). Myrkytystilaa epäiltäessä soita ambulanssi (112).
- Myöhemmin oppilashuoltoryhmä päättää jatkotoimenpiteistä kuultuaan sekä vanhempia että oppilasta.

6 MUITA ERITYISTILANTEITA

6.1 Vakava sairaus tai vamma

Menettelytavoista, esimerkiksi tiedottamisesta opettajille ja luokan oppilaille, neuvotellaan oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Jatkoimenpiteet suunnitellaan tämän neuvonpidon pohjalta, esimerkiksi toimintaohjeet sairauskohtauksen varalta.

6.2 Psyykinen ja psykosomaattinen oireilu

- Opettaja saattaa huomata oppilaassaan jotain huolestuttavaa, tavallisuudesta poikkeavaa. Usein tällaisessa tilanteessa kaivataan lisätietoa, jonka pohjalta toimia.
- Tunnistamisvihjeet eivät ole kattavia vaan suuntaa antavia.
- Sinun ei tarvitse etkä saakaan diagnosoida oppilaita. Psyykinen oireilu on moninainen.
- Sen sijaan voit olla korvaamattomaksi avuksi, mikäli ohjaat vaikeuksissa olevan oppilaan kouluterveydenhoitajan, -psykologin tai -kuraattorin puoleen.

6.2.1 Psykosomaattinen oireilu

- Syömishäiriöt (anoreksia ja bulimia), vatsakivut, päänsärky, pahoinvointi, unihäiriöt, sairastumisalttius, kynsien pureskelu ja jännittäminen voivat olla oireita oppilaan pahoinvoinnista.
- Näihinkin on puututtava ja keskusteltava oppilaan tai vanhempien kanssa jatkotoimenpiteistä.
- Syömishäiriöt on aina otettava vakavasti.
- Kouluikäisillä tavataan joskus myös impulsiivista karkaamista ja kuljeksimista.
- Ilmoita epäilyksesi keskusteltuasi oppilaan kanssa koulussa terveydenhoitajalle, kuraattorille tai oppilashuoltoryhmälle.

6.3 Peli- ja nettiriippuvuus

Peli- ja nettiriippuvuudella tarkoitetaan hallitsematonta ja pakonomaista internetin ja/tai pelien käyttöä, joka aiheuttaa haittoja myös muilla elämän alueilla. Ohjataan oppilas oppilashuollon palveluiden piiriin.

Linkki: <http://www.lapsetjainternet.net/riippuvuus.html>

6.4 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Seksuaalinen hyväksikäyttö aiheuttaa vakavan henkisen trauman. Se uhkaa yksilön perusturvallisuutta. Seuraukset ovat usein vaikeita ja pitkäaikaisia. On tärkeää, että oppilaat tulevat kuulluiksi kertoessaan mahdollisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Jos sinulle uskoudutaan, kuuntele kertomusta ja tee tarkat muistiinpanot.

- Pitäydy tosiasioissa. Tukeudu yksityiskohtaiseen tietoon, älä mielikuviin.
- Huomioi kaikkien asianosaisten oikeusturva.
- Asian hoitaminen vaatii aina ammattiapua.
- Raiskauksen uhri tarvitsee välitöntä kriisiapua, ja lääkäriin sekä poliisiin on otettava yhteyttä viipymättä.
- Tee lastensuojeluilmoitus.
- Seksuaalivallistuksen yhteydessä oppilaalla voi palautua mieleen kokemuksia, joista on tarve puhua. Tuolloin oppilasta ohjataan keskustelemaan terveydenhoitajan tai kuraattorin kanssa.

6.5 Itsetuhoinen käyttäytyminen

- Itsetuhoinen käyttäytyminen ilmenee muun muassa uhkarohkeutena, elämänä ”äärirajoilla”, haluna kohdata vaaroja, nautintona epätavallisissa tilanteissa koetella kykyjään. Nuorilla se ilmenee esimerkiksi vauhtihurjasteluna liikenteessä, asosiaalisena käyttäytymisenä ja harrastuksissa.
- Itsetuhoisuus ilmenee myös itsensä viiltelyinä, lävistysten käyttämisinä, ravintotottumuksina, haluna puhua kuolemasta ja kamppailla sen kanssa. Itsetuhoisten ajatusten takana on haavoittuva, itseään arvostamaton tai masentunut lapsi tai nuori. Siksi siihen on puututtava mahdollisimman varhain.

6.6 Epätavalliset kiinnostuksen kohteet

- Epätavallinen kiinnostus kohdistuu muun muassa kuolemaan ja tuonpuoleiseen. Se saa usein mystisiä ja spiritualisia piirteitä. Pukeutuminen, musiikki, symbolit, piirustukset ja rooliin eläytyminen näkyvät oppilaan toiminnassa.
- Rooliin eläytyminen – toden ja fantasian sulautuminen yhteen – on asia, johon aikuisen on puututtava. Usein jo keskustelu auttaa.
- Jos rooli uhkaa oppilaan psyykkistä tasapainoa, on keskusteltava oppilaan, vanhempien tai oppilashuoltoryhmän kanssa oppilaan auttamiseksi ja jatkotoimenpiteistä sopimiseksi.

6.7 Koulukiusaaminen

- Koulukiusaamiseen on puututtava välittömästi. Ota aina yhteys luokanopettajaan, luokanvalvojaan, rehtoriin tai oppilashuoltoryhmään ja toimi koulun kiusaamiskäsittelymallin määrittelemällä tavalla.

6.8 Muutokset oppilaan perhetilanteessa

Avioerotilanteessa, väkivalta- tai päihdeperheen elämässä lapset ja nuoret jäävät usein ilman henkistä ja fyysistä tukea. Perustarpeet jäävät tyydyttämättä, luottamus aikuisiin horjuu ja lapset ja nuoret kokevat usein itsensä syntipukeiksi aikuisten ongelmiin.

Oppilas ei osaa useinkaan käsitellä näitä kielteisiä tunteitaan ja reagoi koulussa muun muassa

- syrjään vetäytymällä
- kahinoimalla opettajien kanssa
- kapinoimalla
- somatisoimalla: pahoinvointi, paha olo, vatsakipu, pääkipu, vapina, väsymys, kynsien pureminen
- pelkäämällä kosketusta, säikähtämällä eri ääniä
- masentumalla
- syyllistämällä itsensä ja kantamalla vastuuta vanhemmistaan sekä peittelemällä vanhempiansa ongelmia.

Tässä tilanteessa opettajan on tärkeää edistää myönteisiä ihmissuhteita ja vähentää oppilaan syyllisyyden tunteita. Yksikin luotettava ihmissuhde on oppilaalle tärkeä.

Perhetilanteiden muuttuessa yhteistyö perhettä auttavan verkoston kanssa on tärkeä.

Ota yhteys aluksi koulun oppilashuoltoryhmään.

Oppilaassa kriisireaktioita voivat aiheuttaa myös perheessä tapahtuneet muutokset kuten avioero, uusperhe, vauvan syntymä perheeseen, perheenjäsenen pitkäaikainen, vakava sairaus, työttömyys, päihteiden käyttö tai lapsen huolenpidon laiminlyönti, huostaanotto.

6.9 Työntekijä avun tarpeessa

Koulussa voi opettaja tai kouluyhteisön muu aikuinen jaksaa tai voida huonosti. Yleensä läheiset työtoverit huomaavat työtoverinsa käyttäytymisessä muutoksia, esimerkiksi väsymyksen tai masennuksen merkkejä.

Aina ei työntekijä itse osaa pyytää apua. Läheisen työtoverin tai esimiehen asiallinen myötäilevä puuttuminen ongelmaan (puheeksi ottaminen) voi olla helpotus kaikille osapuolille ja alku tarvittavan avun saamiselle.

Jos työyhteisön tuki ei riitä, on hyvä kääntyä työterveyshuollon puoleen.

6.10 Omaisuusrikos

Asian käsittelyn vaiheet:

- Koulunjohtaja, luokanopettaja, opetusryhmästä vastaava, asianomainen oppilas tai oppilaat (ja tarvittaessa huoltajat) kokoontuvat ja kartoittavat tilanteen.
- Tapahtumat kirjataan muistiin.
- Selvitetään tapahtuma ja pyritään sovittelemaan asia.

Oppilashuoltoryhmää voidaan käyttää apuna. Tarvittaessa pyydetään poliisilta virka-apua.

7 KRIISIEN EHKÄISY JA SELVIYTYMISEN TUKEMINEN

Lähde: Rautava Marie: Koulun kriisisuunnitelman laatiminen

Elämää ei voi hallita, siksi kaikkia kriisitilanteita ei koskaan pystytä ehkäisemään. On kuitenkin olemassa tilanteita, joiden sivuuttaminen voi synnyttää kriisitilanteen. Esimerkiksi opiskelijan toistuvat poissaolot voivat olla merkki päihdeongelmasta tai masennuksesta. Jos poissaoloihin ei puututa, tilanne voi paljastua koululle vasta oppilaan tai opiskelijan keskeyttäessä opintonsa. Kiusaaminen, johon ei puututa, voi johtaa oppilasryhmän ilmapiirin heikkenemiseen ja kiusatun oppilaan äärimmäisiin tekoihin, jopa itsemurhaan.

Tapaturmia voidaan ehkäistä huolehtimalla koulurakennuksen ja -ympäristön turvallisuudesta. **Työturvallisuuslaki** koskee oppilaiden ja opiskelijoiden työturvallisuutta erikoisopetustiloissa kuten teknisen työn, tekstiilityön, kemian ja fysiikan luokissa sekä kotitalousluokissa. Lakiin liittyvät tarkastustehtävät kuuluvat työsuojeluviranomaisille. Myös koulukuljetuksia hoitavilta tahoilta tulee vaatia hyvää turvallisuustasoa.

Seuraavassa annetaan vihjeitä vaikeiden elämäntilanteiden tunnistamiseen.

Tunnistamisvihjeet eivät ole kattavia, vaan suuntaa antavia. Tarkoitus ei ole, että opettajat alkavat diagnosoida oppilaitaan. Opettaja voi kuitenkin olla korvaamaton apu, mikäli hän ohjaa apua tarvitsevan lapsen tai nuoren mielenterveystyön asiantuntijan hoitoon. Mikäli opettaja on epävarma siitä, onko hänen huolensa aiheellinen, hänen kannattaa neuvotella oppilas- tai opiskelijahuollon työntekijän kanssa. **Omaan huoleen kannattaa suhtautua vakavasti.** Huoli kertoo usein siitä, että lapsen tai nuoren asiat eivät ole kohdallaan.

7.1 Masennus

Masennuksen tunnistaminen ei aina ole helppoa. Masennus voi joskus peittyä ns. pellen naamion taakse. On ensiarvoisen tärkeää, että masentunut oppilas tai opiskelija ohjataan avun piiriin.

Masennuksen merkkejä voivat olla

- univaikeudet: henkilö ei nuku tarpeeksi tai on koko ajan unelias
- syömisvaikeudet: henkilö ei syö tarpeeksi tai syö suruunsa
- voimattomuus: "olen ihan poikki, en jaksa enää"
- apatia, vetäytyminen: harrastukset, ystävät yms. eivät enää kiinnosta
- vihamielisyys: voimakasta kiukkuilua, äksyilyä
- keskittymisvaikeudet: ylivilkkaus

- itseinho: olen ruma, ei minusta kukaan pidä
- itkuisuus ja surullisuus hallitsevaa
- tuomiopäivän tunteet: henkilö puhuu, ajattelee, kirjoittaa, piirtää kuolemasta.

Luettelo on vain esimerkinomainen. Mikäli oppilaalla tai opiskelijalla on näitä oireita paljon, on otettava yhteys koulupsykologiin tai -lääkäriin tai mielenterveystyön asiantuntijaan.

7.2 Psykoottinen käyttäytyminen

Joskus voi käydä niin, että oppilas tai opiskelija alkaa käyttäytyä silmännähdän poikkeavalla tavalla. Kyseessä voi olla vakava mielenhäiriö, johon tarvitaan nopeasti ammattiauttajien apua.

Psykoosin oireita voivat olla

- vetäytyminen, pyrkimys olla yksin
- sekavat tai epärealistiset puheet
- rituaalit, pakkotoiminnot
- ikätasoa lapsellisempi toiminta
- suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa
- erikoinen toiminta, jota ei itse halua tai osaa selittää
- vihjailu avuntarpeesta
- ulkoisen olemuksen muuttuminen näkyvästi, esim. hoitamattomuus
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat
- harhaluulot.

Luettelo on vain esimerkinomainen. Mikäli oppilaalla tai opiskelijalla on näitä oireita paljon, on otettava yhteys koulupsykologiin tai -lääkäriin tai mielenterveystyön asiantuntijaan.

7.3 Päihteiden väärinkäyttö

Runsas päihteiden käyttö voi olla oire vakavasta masennuksesta. Päihteiden väärinkäyttö häiritsee koulutyötä ja pahimmillaan johtaa koulun keskeyttämiseen.

Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä voivat olla

- kaveripiirin vaihtuvuus
- rahantarpeen lisääntyminen, näpistely, ilkivalta, kauppaaminen
- koulumenestyksen laskeminen
- poissaolojen lisääntyminen; aamu- tai maanantaipoissaoloja
- epärealistiset puheet, tarinat, valehtelu
- muutokset luonteessa
- pelkotilat, ahdistuneisuus, levottomuus

- erilaiset fyysiset merkit käytetystä aineesta riippuen, esim. laajentuneet silmäterät, verestävät silmänvalkuaiset, vapina, hikoilu, laihtuminen tai lihominen, uneliaisuus, tokkuraisuus
- tietyille aineille ominainen haju
- piippu, veitset, aineenpalaset
- ulkonäön tai olemuksen muuttuminen.

Mitkään merkit eivät yksin tai yhdessä välttämättä merkitse sitä, että nuorella on päihdeongelma. Mikäli päihteiden väärinkäyttöä epäillään, koulun on syytä ottaa asia oppilaan tai opiskelijan ja hänen vanhempiansa kanssa puheeksi. Tarvittaessa otetaan yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuolto-viranomaisiin, alle 18-vuotiaan kohdalla lastensuojeluun.

7.4 Itsemurhavaara

Itsemurhauhkailuun tai itsemurhapuheisiin on aina suhtauduttava vakavasti. Jos itsemurha-aikeita epäillään, oppilaalta kysytään suoraan, onko hän ajatellut itsemurhaa. Jos vastaus on myöntävä, häneltä kysytään, onko hänellä suunnitelma sen toteuttamiseksi. Itsemurha-aikeista kysyminen antaa nuorelle mahdollisuuden puhua asiasta ja helpottaa pahaa oloaan. Vaikka nuori kieltäisi kertomasta asiasta muille, itsemurha-aikeista tulee kertoa vanhemmille sekä oppilas- tai opiskelijahuollon työntekijöille. **On varmistettava, että oppilas tai opiskelija saa ammattiapua.** Vaitiolovelvollisuus ei päde, kun kyseessä on kuolemanvaara! Usein nuoren ystävät huomaavat ensimmäisenä itsemurhavaaran. Siksi nuorille olisi hyvä kertoa, että itsemurhauhkailuista tulee aina kertoa jollekin aikuiselle, vaikka ystävä vannottaisi olemaan kertomatta. "Parempi vihainen kuin kuollut ystävä".

Itsemurhavaarasta kertovat aiemmat yritykset, itsemurhalla uhkailu tai vakava masennus.

Muita riskitekijöitä ovat

- voimakas kiinnostus kuolemaan tai itsemurhiin
- kaikkien rakkaiden tavaroiden antaminen pois
- veitsellä leikittely, turha riskienotto
- suuret muutokset käytöksessä ja suoritustasossa sekä
- lähipiirissä tapahtunut itsemurha.

7.5 Koulukiusaaminen ja –väkivalta

Koulukiusaamisella ja -väkivallalla tarkoitetaan toistuvaa henkistä, verbaalista tai fyysistä väkivaltaa, jonka yksi tai useampi lapsi tai aikuinen kohdistaa yhteen uhriin tai ryhmään. Koulukiusaaminen ja kouluväkivalta voivat ilmetä monin tavoin, kuten panetteluna, nimitteilynä ("huorittelu", "homottelu"), tönimisenä, potkimisena tai ryhmän ulkopuolelle sulkemisena. Koulussa voi esiintyä myös sukupuolista häirintää ja ahdistelua. Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseen ja käsittelyyn olisi hyvä olla oma suunnitelmansa. Kiusaamisen ehkäisy edellyttää ryhmä- ja yhteisötason toimintaa, koska kiusaajan toimintaa tukee muiden kannustus, vaikeneminen tai syrjässä pysyminen. Kiusaamiseen tulee puuttua heti, koska kiusaamisen katkaiseminen ja kiusaamisen traumaattiset seuraukset ovat sitä vaikeampia, mitä pidempään tilanteen annetaan jatkua. Kirjallisuudesta löytyy hyviä malleja kiusaamisen ehkäisyyn ja katkaisuun.

Kiusaamiseen ja väkivaltaan voi syyllistyä myös koulun työntekijä. Menettelytapaohjeissa olisi huomioitava, että lapsi ei yleensä uskalla puhua asiasta koulussa. Siksi koteja tulee kannustaa ottamaan yhteyttä kouluun heti, kun lapsen koulunkäynnissä on pulmia.

7.6 Perheessä tapahtuva väkivalta

Jos on epäilyä siitä, että lapsi tai nuori on perheessään väkivallan kohteena tai todistajana, häneltä voi kysyä asiaa suoraan. Jos hän vahvistaa epäilyn oikeaksi, häneltä pyydetään lupa

keskustella asiasta jonkun oppilashuoltoryhmän jäsenen kanssa. Asia käsitellään oppilashuoltoryhmässä ja sovitaan siitä, kuka ottaa yhteyttä kotiin ja lastensuojeluun tai poliisiin. Väkivallan uhri on ohjattava avun piiriin ja hänelle on kerrottava hänen oikeuksistaan ja mahdollisuudesta saada tukea. Väkivalta on aina rikos, vaikka se tapahtuisi perhepiirissä. Kunnissa tulisi olla terveystoimen, lastensuojelun, koulun ja poliisin yhdessä laatima toimintamalli perheessä tapahtuvan väkivallan ja seksuaalisen riiston eli inestien varalle.

7.7 Työntekijä tarvitsee apua

Työntekijällä voi olla työuupumus, pitkäaikainen masennus, päihteiden väärinkäyttöä tai muita mielenterveysongelmia. Tällaisessa tilanteessa koulun johtajan tulisi keskustella työntekijän kanssa ja **ohjata hänet työterveyshuoltoon**. Johtajan tulisi varmistaa avun saaminen olemalla tarvittaessa itse yhteydessä työterveyshuoltoon.

7.8 Koulun elämäntaitoja rakentava työ

Koulujen ja oppilaitosten olisi hyvä pohtia sitä, miten ne voisivat poistaa tai vähentää koulunkäyntiin liittyviä riskitekijöitä. Ryhmässä toimiminen ja jatkuvan arvioinnin kohteena oleminen voi olla joillekin lapsille ja nuorille hyvinkin stressaavaa.

Tulisi miettiä, minkälaisilla käytännöillä meidän koulussa

- ehkäistään kiusaamista ja vahvistetaan myönteistä ilmapiiriä
- estetään yksinjäätminen ja edistetään ryhmäytymistä ja toverisuhteita
- varmistetaan onnistumisen ja osaamisen kokemukset kaikille
- katkaistaan epäonnistumisen kierre ja estetään koulunkäynnin keskeyttäminen
- varmistetaan kaikille päästötodistuksen saaminen.

Koulu voi osana koulun arkea edistää lasten ja nuorten elämäntaitoja ja kykyä kohdata vaikeita tilanteita. Koulutyössä voidaan tietoisesti **vahvistaa itsetuntoa, harjoitella myönteistä vuorovaikutusta ja arkielämän ongelmanratkaisutaitoja**.

8 TIEDOTTAMINEN KRIISITILANTEISSA

- Tiedottamisesta koulussa vastaa aina koulunjohtaja.
- Koulunjohtaja tiedottaa ensin henkilökunnalle. Sen jälkeen opettajat tiedottavat asiasta oppilaille koulunjohtajan ohjeiden mukaan.
- Koteihin tiedotetaan kriisitapaukset tekstiviestillä huoltajille ja asianosaisille huoltajille soittamalla. Myöhemmin annetaan lisätietoa paperitiedotteella ja Wilman kautta. Tarvittaessa koulunjohtaja pitää huoltajille tiedotustilaisuuden koululla.
- Koulunjohtaja tiedottaa aina onnettomuudesta tai kriisistä mahdollisimman pian sivistystoimenjohtajalle ja kaupunginjohtajalle.
- Medialle tiedottamisesta vastaa sivistystoimenjohtaja yhdessä koulunjohtajan kanssa.
- **Toimittajia ei pidä päästää koulun alueelle haastattelemaan oppilaita tai opiskelijoita tai työntekijöitä, koska se vain entisestään järkyttää heitä.** Paras tapa välttyä median ahdistelulta on, että koulunjohtaja antaa asiallista informaatiota tietosuojan rajoitukset ja oikeusturvakysymykset huomioiden. Joissakin tapauksissa koulu voi tehdä lehdistötiedotteen, jossa se selostaa tapahtumien kulun. Tiedote on syytä tehdä yhteistyössä sivistystoimen johdon kanssa.

9 TAUSTATIETOA KRIISEISTÄ JA HENKISESTÄ TUESTA

Kriisi on tilanne, jossa aikaisemmat kokemukset ja opitut toimintatavat eivät riitä tilanteen ymmärtämiseen ja hallintaan. Kriisityö on fyysisen ja psyykkisen ensiavun antamista. Fyysisen ensiavun tarkoitus on pelastaa henki ja huolehtia lisäävun sekä hoidon saamisesta. Päähuomio on elintoimintojen turvaamisessa. Psyykkinen ensiapu rauhoittaa, lohduttaa ja selvittää asioita onnettomuus- ja vaaratilanteissa ja niiden jälkeen. Se on huolenpitoa koko ihmisestä, myös hänen ihmissuhteistaan ja tunne-elämästään.

Osa kriiseistä kuuluu kehitykseen, niitä nimitetään kehitys- ja elämänkriiseiksi: esimerkiksi puberteetti, muutokset perheessä, ongelmat kaverisuhteissa, oppimisvaikeudet jne. Osan kokemuksista elämä tuo tullessaan, esimerkiksi sairaus, kuolemantapaus perhe- tai ystäväpiirissä, onnettomuus.

Traumaattiset kriisit ovat yllättäviä, äkillisiä ja väkivaltaisia tapahtumia, joissa mukana olleet tai tilanteen nähneet kokevat elämäänsä uhkaavan vaaran, esimerkiksi äkillinen kuolema, itsemurha, väkivalta, ryöstö, raiskaus, onnettomuus, pakolaisuus jne. Traumaattisella kriisillä on vammauttava vaikutus ihmisen psyykeen. Trauman käsitteleminen on tärkeää, jotta henkilö pystyy suremaan menetystään.

Käsittelemätön kriisi alentaa toimintakykyä ja arkipäivän selviytymistä. Käsittelemättömänä tilanne voi johtaa posttraumaattiseen kriisiin, jossa henkilö käy yhä uudestaan ja uudestaan läpi tapahtunutta. Posttraumaattisen kriisin läpi käymiseen tarvitaan aina ammattiapua.

Myös lapset joutuvat kokemaan väkivaltaisia tapahtumia ja tilanteita, jotka voivat johtaa psyykkiseen kriisiin. Ne vaikuttavat lapsiin usein voimakkaammin kuin aikuisiin. Traumaattisesti lapsiin vaikuttavat väkivaltaisten tapahtumien ohella myös perheen tapahtumat, esimerkiksi avioero, yksin oleminen jne. Lapset tarvitsevat aikuisia enemmän psyykkistä ensiapua.

Kaupungin kriisiryhmä tarjoaa apua traumaattisten tilanteiden käsittelyyn onnettomuuden uhreille ja heidän omaisilleen

9.1 Opettajan merkitys kriisitilanteissa

Opettajilla on tärkeä merkitys oppilaiden kriisitilanteiden tukemisessa, koska

- opettajat tuntevat oppilaiden persoonallisuuden
- opettajat tuntevat luokkien ilmapiirin ja kulttuurin
- opettajat ovat erikoistuneet tiedon jakamiseen lapsille
- opettajat tietävät, kuinka oppilaat saadaan mukaan ja millaisia ilmaisumuotoja voi käyttää katastrofeista tai kuolemantapauksista puhuttaessa.

Kouluhenkilökunnan tulee hankkia perustiedot lasten ja aikuisten suru- ja kriisireaktioista. Näin henkilökunnalla on valmiudet ymmärtää sekä omia että oppilaiden reaktioita kriisitilanteeseen. Koulun täytyy tietää myös ne jälkivaikutukset, joita esiintyy dramaattisen onnettomuuden todistajiksi joutuneilla lapsilla, vaikka he eivät suoraan olisikaan osallisia.

9.2 Jälkihoidon järjestäminen

Jos tiedät, että oppilas on kokenut jonkin traumaattisen tapahtuman, kysy onko hänelle ja hänen perheelleen tarjottu kriisiapua. Kerro myös mahdollisuudesta keskustella koulukuraattorin tai koulupsykologin kanssa. Jos olet huolissasi oppilaan jaksamisesta, kerro huolestasi myös vanhemmille. Vanhemmille voi kertoa myös oppilashuollon tukipalveluista sekä perheneuvolan kriisipalveluista.

Traumaattinen tapahtuma koulussa

Traumaattisen tilanteen jälkihoidossa on tärkeää muistaa, että uhreilla, silminnäkijöillä ja muilla paikalla olleilla on erilaiset kokemukset tapahtuneesta. Tämän vuoksi tilanteen jälkihoito on näillä ryhmillä erilaista. Uhreille ja silminnäkijöille on tarjottava mahdollisuus tapahtuneen käsittelemiseen jälkipuinti-istunnossa. Jälkipuinti-istuntojen järjestämiseen kannattaa pyytää apua kaupungin kriisityöryhmältä. Muille paikalla olleille pidetään luokittain keskustelutilaisuuksia tapahtuneesta. Myös tapahtumahetkellä koulusta poissaolleet voivat tarvita tukea.

10 TOIMENPITEET KRIISIVALMIUSTYÖN YLLÄPITÄMISEKSI

- Kriisisuunnitelma päivitetään viiden vuoden välein sivistystoimen johtoryhmässä.
- Yhteys-/henkilötiedot tarkistaa vuosittain koulunjohtaja oman koulunsa suunnitelmasta.
- Uudet työntekijät perehdytetään kriisisuunnitelmaan työhön perehdyttämisen yhteydessä.
- Muutokset tiedotetaan kaupungin kotisivuilla olevan kriisisuunnitelman kautta.
- Koulutuksia tarjotaan henkilöstölle esimerkiksi VESO-koulutuksena.

11 ARJEN HUOLENPITO JA VARHAINEN PUUTTUMINEN

Arjen huolenpito ja varhainen puuttuminen ovat merkittävässä asemassa kriisien ehkäisemisessä. Muutokset lapsen arjessa, kotona ja koulussa voivat osaltaan johtaa tilanteiden kriisiytymiseen, mikäli niihin ei puututa ajoissa. Myös kriisitilanteiden jälkeen on tärkeää, että lapsen arki jatkuisi mahdollisimman hyvänä. Kodin ja koulun yhteistyöstä on tärkeä huolehtia tavallisessa arjessa ja erilaisten kriisitilanteiden yhteydessä.

11.1 Lapset puheeksi –työmenetelmä

Oulaisten kaupungissa käytetään yhtenä kodin ja koulun yhteistyömuotona Toimiva lapsi ja perhe - työmenetelmän mukaista Lapset puheeksi –keskustelua. Menetelmä tukee laajasti perheiden hyvinvointia ja Lapset puheeksi -keskustelua onkin käytössä useissa eri työpisteissä.

Oulaisten kouluissa keskustelun mahdollisuutta voidaan tarjota huoltajille. Keskustelu on hyvä käydä erityisesti silloin, jos lapsen tilanne muuttuu jollain tavalla (esimerkiksi uusi luokka, uusi opettaja tai muu muutos tai kriisi, joka vaikuttaa lapsen tilanteeseen) tai huoltajat erikseen toivovat keskustelua. Keskusteluun osallistuminen on huoltajille vapaaehtoista. Työmuodon käyttäminen tukee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittua ennaltaehkäisevän työn painotusta, oppilaan ja huoltajan osallisuutta sekä oppilaan yksilöllisten edellytysten, voimavarojen ja tarpeiden huomioimista osana oppilashuoltotyötä.

Lapset puheeksi -keskustelulla kartoitetaan lapsen arjessa olevia voimavaroja kotona, vapaa-ajalla ja koulussa. Keskustelun tarkoituksena on löytää niitä tekijöitä, jotka tukevat ja vahvistavat lapsen arjen sujumista. Yhteistyössä huoltajien ja opettajan kanssa mietitään, miten lapsen arkea voidaan tukea, jos jossain kehitysympäristössä havaitaan haavoittuvuuksia.

Oulaisten kaupungin kouluissa työmenetelmästä voidaan käyttää sekä *Lapset puheeksi – keskustelua* että *Lapset puheeksi –neuvonpitoa*

1) Ensimmäinen tapaaminen on huoltajan/huoltajien ja opettajan kesken. Tällöin käydään *perustason Lapset puheeksi –keskustelu*, jossa tunnistetaan lapsen elämässä olevia vahvuuksia (arjessa normaalisti sujuvia asioita) sekä mahdollisia haavoittuvuuksia (asioita, jotka ovat tai joista voi koitua ongelmia, jos niille ei tehdä mitään). Mikäli keskustelussa nousee esille useita tai suuria haavoittuvuuksia, joiden vuoksi halutaan jatkaa keskustelua, järjestetään.

2) Toinen Lapset puheeksi –keskustelu näistä aiheista. Tarvittaessa tähän keskusteluun voidaan kutsua mukaan oppilashuollon työntekijöitä (terveydenhoitaja, koulukuraattori tai koulupsykologi). Jos ensimmäisessä tai toisessa keskustelussa nousee esille ulkopuolisen tuen tarve kotona tai koulussa, järjestetään yhteistyössä huoltajan kanssa

3) *Lapset puheeksi – Neuvonpito*, johon voidaan kutsua mukaan tarvittavia oppilashuollon työntekijöitä, palveluohjaajia, tukipalveluiden työntekijöitä tai esimerkiksi perheen läheisiä aikuisia, joilla on mahdollisuus ja halu tukea kyseessä olevan lapsen arkea.

Lapsen mukanaolo kussakin keskustelussa päätetään erikseen tilanteen ja lapsen kehitystason mukaan. Kaikissa keskusteluissa tehdään toimintasuunnitelma, jolla vahvistetaan lapsen suotuisaa kehitystä.

SOITTAMINEN HÄTÄNUMEROON 112 SOITA HÄTÄPUHELU ITSE TURVALLISESTA PAIKASTA, JOS VOIT

- **MITÄ** on tapahtunut
- **MISSÄ** on tapahtunut

osoite: _____

- **KUUNTELE** ohjeet ja vastaa kysymyksiin
- **TOIMI** annettujen ohjeiden mukaan
- **SULJE** puhelu vasta saatuasi luvan

TOIMINTA TULIPALON SATTUESSA ÄLÄ HENGITÄ SAVUA!

Havaitessasi savua tai liekkejä, toimi välittömästi.

- **PELASTA** ensin vaarassa olevat ihmiset.
- **VAROITA** muita
- **SAMMUTA** lähimmällä alkusammuttimella
- **RAJOITA** paloa sulkemalla ovet, ikkunat ja ilmastointi.
- **HÄLYTÄ** pelastuslaitos **112**
- **OPASTUS** palokunta paikalle

TOIMINTA TAPATURMAN TAI SAIRAUSKOHTAUKSEN SATTUESSA

1. Tee hätäilmoitus numerosta **112** ja pyydä lisäapua
2. Tee nopea tilannearvio
3. Estä lisävahingot
4. Turvaa tarvittaessa hengitys, verenkierto ja tajunta
 - elvytä jos henkilö ei hengitä
 - käännä tajuton kylkiasentoon
 - älä liikuta tapaturmapotilasta, esim. pudonnutta turhaan
 - tyrehdytä mahdollinen verenvuoto painamalla vuotokohtaa
5. **OPASTA AUTTAJAT PAIKALLE!**

KOULUN ENSIAPUKAAPPI SIIJAITSEE:

TOIMINTA PALOHÄLYTYSTILANTEESSA (Kuullessasi palovaroittimen tai palokellon äänen, toimi välittömästi)

1. Tehtävänjako sen hetkisen tilanteen mukaan
2. Varmista, että kaikki ovat tietoisia hälytyksestä
3. Selvitä hälyttävän kohteen sijainti ja hälytyksen syy, noudata varovaisuutta
4. Jos kyseessä on oikea tulipalo, noudata toiminta tulipalossa ohjetta
5. Jos kyseessä on erheellinen hälytys, tiedota tapahtuneesta tarvittaville osapuolille, tarvittaessa 112

POISTUMISOHJE

1. Ota poistumiskehotus vakavasti.
2. Varmista, että ulos poistutaan ryhmänä
3. Sulje ovet, ikkunat ja ilmastointi
4. Kaikista merkityistä poistumisteistä pääsee poistumaan ilman avainta.
5. Siirry kokoontumispaikalle, jos se on turvallista, **ÄLÄ POISTU SAVUISEEN TILAAN!**
6. Tarvittaessa tiivistä tila tai käytä varatietä

TÄMÄN RAKENNUKSEN KOKOONTUMISPAIKKA:

VARAPAIKKA:

TUNTEMATON HENKILÖ

1. Esittele itsesi
2. Kysy minne hän on menossa ja tarvitseeko apua
3. Epäilyttävissä tapauksissa ilmoita rehtorille
4. Jos henkilö on uhkaava, poistu paikalta ja ilmoita 112, rehtori tai opettaja

SÄHKÖKATKOTILANNE

1. Varmista, ettei katko johdu tulipalosta
2. Odota hetki sähköjen palautumista
3. Käytä varavalona kännykkää tai taskulamppua, ei kynttilöitä
4. Ilmoita asiasta päivystävälle huoltomiehelle, puhelin: _____.
5. Jos sähköjen palautuminen kestää, ota yhteys kaupunkipolitiikan osastolle

VESIVAHINKOTILANNE

1. Katkaise vuotokohdasta ja sen läheisyydestä sähkö
2. Sulje veden pääsulku, joka sijaitsee:
3. Ilmoita asiasta kiinteistön päivystävälle huoltomiehelle, puhelin: _____
4. Tarvittaessa ota yhteys hätänumeroon 112